

גויעה [כגון 'ויגוע ויאסף אל עמיו'] זו היא מיתתן של צדיקים? אמר ליה אינו!

והקשה לו רבינא, והא דור המבול אף על פי שהיו רשעים, נאמר בהם לשון גויעה, שנאמר [בראשית פרק ז' פסוק כא] 'ויגוע כל בשר הרמש על הארץ...', אמר ליה אנו גויעה ואסיפה קאמרינן מה שאמרנו דכל מקום שנאמר גויעה הרי זו מיתת צדיקים, אין זה אלא במקום שנאמר בו לשון 'גויעה' בסמוך ללשון 'אסיפה' [כגון 'ויגוע ויאסף'].

והוסיף להקשות רבינא, והא ישמעאל דכתיב ביה בבראשית פרק כה פסוק יז, לשון גויעה ואסיפה שנאמר 'ואלה שני חיי ישמעאל...' ויגוע וימת ויאסף אל עמיו, והלא ישמעאל רשע היה?

אדחכי תוך כדי הדברים איתער בהו רבא התעורר רבא מנמנומו ואמר להו, דרדקי (78), הכי אמר רבי יוחנן — ישמעאל עשה תשובה בחיי אביו! (79) ולכן נאמר בו לשון 'גויעה ואסיפה', שנאמר 'ויקברו אותו' [את אברהם אבינו] יצחק וישמעאל בניו, הרי שעשו נהג כבוד ביצחק והקדימו לפניו, ואף

וכפר בתחיית המתים — דכתיב שעשו אמר 'הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה' — הרי שכפר בתחיית המתים, כי אם האמין בתחיית המתים מדוע ויתר על הבכורה מחמת שהלך למות (76).

ושט ביזה את הבכורה — דכתיב 'ויבו עשו את הבכורה'.

לעיל התבאר, כי אחת מהברכות שנתברך בהן אברהם, שעשה ישמעאל תשובה בימיו.

ומתמהינן:

ושעשה ישמעאל תשובה בימיו — מנלן? (77)

ומשני: המקור לזה הוא כמו שביאר רבא לרבינא ורב חמא —

כי הא דרבינא ורב חמא בר בוזי הוו יתבי קמיה ישבו לפניו דרבא, וקא מנמנמ רבא. אמר ליה רבינא לרב חמא בר בוזי — ודאי האם נכון הדבר דאמרייתו שאמרתם דכל מיתה שיש בה שנאמר עליה בתורה לשון

אם כן מה הקשו 'מנלן' והלא המקור לזה הוא מ'בכל'. ואם הקשו למי שדורש את 'בכל' לברכות אחרות, אם כן מה מקשינן, והלא יתכן שמאן דאמר זה סובר שלא עשה ישמעאל תשובה. ועיין שם מה שתיריך.

78. עי' רש"י שבת קמה ב.

79. בסנהדרין קד א איתא 'ואין מידי מציל אין אברהם מציל את ישמעאל, אין יצחק מציל את עשו' והקשה התורת חים שם [הובא כאן בספר 'פני שלמה'], מדוע אברהם צריך להציל את

ברוך הוא, דכתיב 'זה אלי ואנוהו'. וכן בזהר פרשת ויחי [רכח א] 'רוח קודשא אקרי זה'.

76. ובתורה תמימה פירש, דלמדו זאת מגוף דברי עשו שאמר 'הנה אנכי הולך למות', וכי תעלה על דעתך שלא ימות עשו לעולם. ומכך דרשו שכוונתו היא למיתה עולמית.

77. רבי יהונתן איבשיץ [דברי יהונתן על התורה בראשית כ"ד א'] הקשה על מי מקשינן קושיה זו. דאם הקושיה היא על השיטה הסוברת דהברכה של 'בכל' היא שעשה ישמעאל תשובה